

סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים

תוכן העניינים

3832	1. היסטוריה חקיקתית
א3832	2. הנסיבות בהן הכספים בקופת הפיצויים יוחזרו למעסיק
א3832	2.1 כללי
ב3832	2.2 חוזר גמל 5/2003
ג3832	3. הנסיבות בהן יועברו כספים מקופת הפיצויים לעובד
ג3832	3.1 דחיית מועד העברת הכספים לעובד למועד קרות "אירוע מזכה"
	3.2 העברת כספים מקופת פיצויים לעובד בהיעדר "הסכם מפורש" המתיר למעסיק למשוך הכספים; משיכה מהקופה רק אם סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות הגמל מתיר זאת
ה3832	3.3 גם עובד שהתפטר זכאי למשוך כספים מקופת פיצויים
ט3832	4. צו ההרחבה לפנסיה חובה
	5. חובת הזהירות המוטלת על קופת הפנסיה לפני שחרור כספי הפיצויים למעסיק
יא3832	
יב3832	6. טבלת השוואה בין פסקי הדין שעסקו בסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים
יב3832	7. סיכום

1. היסטוריה חקיקתית

הנוסח המקורי של סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים (להלן – **חוק פיצויי פיטורים**, או **החוק**):

26. סכומי הפקדה אינם ניתנים לעיקול

פיצויי פיטורים שהופקדו לפי סעיף 20 או לפי צו הפקדה אינם ניתנים לשעבוד, עיקול או העברה ואינם מהווים חלק מנכסי המעביד במקרה של פטירה, פשיטת רגל או פירוק, כל עוד לא סולקו תביעות העובדים לפי חוק זה.¹ [הדגשה שלי - מ.כ.]

לפי הנוסח המקורי, לאחר ששילקו את תביעות העובדים לפי חוק פיצויי פיטורים ונותרו כספים עודפים ניתנים הם לשעבוד, לעיקול או להעברה ויכולים היו להיות חלק מנכסי המעביד, והכל לפי הקבוע בהסכם הקיבוצי או בתקנון הקופה.

סעיף 26 לחוק שונה ביום 27.7.73 בתיקון מס' 3 כדלקמן¹:

26. סכומים משוריינים

(א) סכומים ששולמו במקום פיצויי פיטורים לפי סעיף 14, או שהופקדו לפי סעיף 20 או לפי סעיף 21, או ששולמו לקופת גמל לתשלום פיצויי פיטורים –

(1) אינם ניתנים להחזרה, להעברה, לשעבוד או לעיקול; הוראה זו לא תחול על סכום ששולם או הופקד כאמור בעד עובד שבינתיים חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים, אלא אם הסכום מיועד גם לביטוח קצבה ולא נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר שהוא ניתן להחזרה או להעברה; [הדגשה שלי - מ.כ.]

(2) אינם חלק מנכסי המעביד במקרה של פטירה, פשיטת רגל או פירוק, במידה שתביעות העובדים לפי חוק זה לא סולקו.

(ב) הוראות סעיף זה יחולו גם לגבי ריבית והפרשי הצמדה שנוספו על סכומים כאמור.

לאחר תיקון מס' 18 הנוסח הסופי של סעיף 26 הוא כדלקמן:

26. סכומים משוריינים

(א) סכומים ששולמו במקום פיצויי פיטורים לפי סעיף 14, או שהופקדו לפי סעיף 20 או לפי סעיף

21, או ששולמו לקופת גמל לתשלום פיצויי פיטורים² או ששולמו או שהופרשו לקופת גמל לקצבה - [הדגשה שלי - מ.כ.]

(1) אינם ניתנים להחזרה, להעברה, לשעבוד או לעיקול; הוראה זו לא תחול על סכום ששולם או הופקד כאמור בעד עובד שבינתיים חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים, אלא אם הסכום מיועד גם לביטוח קצבה ולא נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר שהוא ניתן להחזרה או להעברה;

(2) אינם חלק מנכסי המעסיק במקרה של פטירה, פשיטת רגל או פירוק, במידה שתביעות העובדים לפי חוק זה לא סולקו.

(ב) הוראות סעיף זה יחולו גם לגבי ריבית והפרשי הצמדה שנוספו על סכומים כאמור.

עיננו הרואות, שהנוסח, שהיה פשוט בתחילתו, עבר שינוי משמעותי בשנת 1973, ואף לאחר שינוי זה, לא הובהר דיו ונזקק לפרשנות של בית הדין לעבודה, ביחס למושגים שונים, כגון: מהו דין עובד שהתפטרו? מהו "הסכם אחר" (או "הסכם מפורש")? האם יש הבדל בין פוליסה הונית לפוליסה קצבתית?

כמו כן, סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות הגמל, אשר מורה על משיכת כספים אצל המעסיק, כפוף לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, נתן לסעיף 26 משנה תוקף. גם סעיף הויתור בהסכם, מכוח סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים, סייג במקצת את זכות המעסיק למשוך כספים מקופת הפיצויים, למועד קיום אירוע מזכה. גם סעיף 20(א) לחוק הפיקוח על קופות גמל המאפשר לעובד להעביר בכל עת כספים לקופת גמל אחרת, "דוחה את הקץ" לגבי החזרת כספים למעסיק עד למועד קיום "אירוע מזכה".

¹ תיקון 3 – ס"ח 708 תשל"ג 27.7.73, 222.

² המלים "או ששולמו או שהופרשו לקופת גמל לקצבה" - בתחולה מיום 5.8.98. (ס"ח 1683 התשנ"ח 5.8.98, 322).

2. הנסיבות בהן הכספים בקופת הפיצויים יוחזרו למעסיק

2.1 כללי

בפסק דין **מקורות**¹ פסק בית הדין האזורי לעבודה בנצרת שלאחר ששולמו פיצויי פיטורים לעובד, יתרת הכספים בקופת הפיצויים שייכת למעביד.

חברת מקורות הגישה בקשה לסילוק תביעה על הסף מחמת התיישנות, שיהוי וחוסר עילה בגין תביעה להשלמת כספי פיצויים מקופת הפיצויים בפסגות, בעקבות בקשת עובד לשעבר לצוות עליה להמציא לו אישור לשחרור כספים שנצברו במהלך עבודתו בקופת הפיצויים (משיבה פורמלית מס' 2) ולהעבירם אליו.

חברת מקורות טענה שיחסי העבודה הסתיימו לפני כ-25 שנה לאחר שהעובד פרש לפנסיית נכות מכוח הסכם פרישה ומאז חלה התיישנות מתום 7 שנים להסכם הפרישה וכן חל שיהוי קיצוני. לא תעמוד לתובע הטענה שלא ידע במועד סיום העבודה שהנתבעת לא העבירה לבעלותו את הכספים שנצברו בקופת גמל פסגות גדיש ושלא ידע שנדרש מכתב שחרור מהנתבעת לצורך שחרור הכספים.

אף שקופת הפיצויים רשומה ע"ש העובד, אין הרישום הופך את העובד לבעלים על הכספים. על פי הדין, ההלכה ותקנות גדיש, קיימת חזקה משפטית שלפיה כספי פיצויי פיטורים שהפקיד מעביד לקופה אישית לפיצויים הינה בבעלות המעביד, כל עוד לא הורה המעביד על שחרורם. במסגרת הסכם הפרישה שילמה לו המעסיקה פיצויי פיטורים בשיעור 100% וכן שילמה לו זכויות עודפות. כספי הפיצויים שולמו בנוסף על הפרשת המעסיקה לקרן פנסיה. לפי סעיף 4 להסכם הפרישה סכום הפיצויים מהווה "כיסוי גמור וסופי של כל תביעותיו ודרשותיו".

העובד טען שמאחר שהכספים רשומים על שמו בקופת גמל אישית יש לו זכות קניין, מה גם שהמעסיקה מנועה מלטעון לזכות כלשהי בכספים משעברו 25 שנה מבלי שעשתה דבר. אין התיישנות כי עילת התביעה נולדה במועד בו ביקש העובד את שחרור הכספים. העובד רשאי להשאיר את הכספים בקופה למטרת צבירת רווחים או ריבית, תוך הבנה שהכספים שלו. יש לו חזקה בדבר בעלותו על הכספים לנוכח השנים הרבות שבהן רשומים הכספים על שמו ולאור העובדה שהוא זה שקיבל את הדיווחים על ריכוזי היתרות והעדכונים לגבי הקופה, בו בזמן שהנתבעת לא טענה מעולם לזכות כלשהי על הכספים. מחצית מהסכומים הופרשו על חשבון התובע ורק מחצית הופרשו על חשבון הנתבעת. הוא מודה שקיבל את פיצויי הפיטורים אולם מתכחש לכך שויתר על הזכות לקבל את כספי הפיצויים שבקופה. בכל מקרה לא ויתר באופן מפורש. המעבידה לא דאגה לציין בהסכם סעיף המתייחס במפורש לזכותה בכספים מקופת גמל גדיש. מעולם לא ביקש ממנה להעביר לה את הכספים.

בית הדין האזורי לעבודה בנצרת פסק שאין חולק כי העובד כבר קיבל פיצויי פיטורים. מהדוח הרבעוני עולה שהכספים שנצברו הם כספי פיצויים ולא כספי תגמולים וכך גם אישרה קופת הגמל². ככלל, סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים קובע שסכומים ששולמו לקופת גמל לתשלום פיצויי פיטורים אינם ניתנים להחזרה, אלא מקום בו מדובר בסכום ששולם בעד עובד שחדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים.

בפסק דין **שלומי שמאי נ' איתן ספקים**³ התעוררה מחלוקת לגבי זכאות העובד למשיכת כספי פיצויים מקופת גמל לקצבה, לאור אי הצגת הסכם בכתב ופוליסת ביטוח.

¹ ס"ע 36156-07-11 מקורות חברת מים בע"מ נ' משיב מס' 1 ונ' פסגות קו"ג בע"מ (1.4.12). האתר המשפטי מסטקס.
² כספי תגמולים שייכים לעובד. כך נקבע בדב"ע נה/18-2 יגאל יצחקי נ' חברה ישראלית למובילים בע"מ (5.2.96). האתר המשפטי מסטקס.

³ תע"א 11137/07 שלומי שמאי נ' איתן ספקים לבתי מרקחת בע"מ (20.6.12). האתר המשפטי מסטקס.

התובע, איש מכירות למוצרים רפואיים, תבע פיצויי פיטורים והפרשי עמלות וגם הנתבעת הגיש תביעה שכנגד על תשלום פיצויים בגין גרם הפרת חוזה. עבודתו הסתיימה עקב התפטרותו. התובע חתם על הסכם לשמירת סודיות. ביום 12.6.07, לקראת סיום תקופת עבודתו התקיימה פגישה בין התובע למנהל הנתבעת ונערך סיכום פגישה ולפיו התובע ביקש לסיים את עבודתו בחברה. לטענת התובע הובטח לו **בעל פה** כי הכספים שהצטברו בפוליסת הביטוח שלו בחברת הפניקס לרבות חלק הפיצויים יועברו לבעלותו. התובע טען שבשל האמון שנתן במנהל לא טרח להעלות זאת על הכתב. הנתבעת היתה מוכנה לשחרר לו את הכספים בתנאי שיחתום על הסכם פרישה הכולל אי תחרות ושמירה על סודיות. התובע סירב לחתום על הסכם הפרישה. פרט למקור **החוזי** להעברת סכום פיצויי הפיטורים הסתמך התובע על מקור **חוקי** הנובע מסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ולפיו מגיעים לו פיצויי הפיטורים מהקופה משום שמדובר בפוליסת ביטוח מסוג קצבה. דא עקא, שפוליסת הביטוח לא הוצגה בפני בית הדין.

התובע החל לעבוד בחברת הומוטריט, שהיתה ספקית של הנתבעת ומיד לאחר מכן הפסיקה הספקית לספק סחורה לנתבעת. הספקית נתבעה על הפסקה בניגוד לדין ובניגוד לפסיקה ועל חובתה לשלם חלק הודעה מוקדמת. במקביל הגישה הנתבעת נגד התובע תביעה שכנגד על גרם הפרת חוזה.

בית הדין דחה את התביעה ואת התביעה שכנגד. אמנם התובע הציג שני מקורות לתביעתו לתשלום פיצויי פיטורים - מקור הסכמי ומקור חוקי. המקור ההסכמי בעל פה לא הוכח וגם הנתבעת היתה רשאית לבטל הבטחה שלה, אם היתה, משפיר התובע את הוראות הסכם הפרישה.

באשר למקור החוקי, סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, אשר מדבר על קופה לקצבה, התובע לא הציג בפני בית הדין את תנאי פוליסת הביטוח או כל מסמך רלבנטי אחר של קופת הגמל ולא הוכיח לבית הדין כי מדובר בפוליסה המיועדת **לקצבה**. לפיכך, דחה בית הדין את תביעתו לתשלום פיצויי פיטורים מכח סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים. גם הנתבעת לא הציגה לבית הדין העתק פוליסת הביטוח שנערכה עבור התובע או מסמך אחר של קופת הגמל על מנת לבדוק את שאלת חלותן של המגבלות שבסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ואף לא הראתה כי הסכומים שהופקדו בקופת הגמל לא היו מיועדים לביטוח קצבה. משכך, יש לקבוע שאמנם התובע לא סיים את עבודתו בנסיבות המזכות בתשלום פיצויי פיטורים, אולם עם זאת, יש לנהוג בסכומים הצבורים בפוליסת הביטוח בגין פיצויי פיטורים בהתאם לסעיף 26 ולחוק הפיקוח על קופות הגמל. משכך, ניתנה לצדדים אורכה של 30 יום להגיש לבית הדין את פוליסת הביטוח על מנת שניתן יהיה להכריע בייעוד הכספים שהופקדו בה וליתן פסק דין משלים. בפסק הדין המשלים נקבע כי הכספים שהופקדו בפוליסה לקצבה לא יוחזרו למעסיקה וינהגו בהם בהתאם לחוק ולהוראות הפוליסה. מנגד, הסכומים שהופקדו בגין פיצויי פיטורים שאיננה מיועדת לתשלום קצבה יוחזרו למעסיקה ככל שאין הוראה נוגדת בפוליסת הביטוח המהווה חלק מן ההסכם בין הצדדים.

2.2 חוזר גמל 5/2003

החזרת הכספים **למעביד** מקופת גמל אישית לפיצויים מתבצעת בהתאם לחוזר גמל 5/2003 מטעם אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון באוצר¹, שבו נקבעו התנאים הבאים:

"בקופה אישית לפיצויים:

1. כאשר עובדו חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים, והסכומים שהופקדו בקופה אינם מיועדים גם לביטוח קצבה או שהם מיועדים גם לביטוח קצבה אך נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר שהם ניתנים להחזרה, והמעביד המציא להנהלת הקופה אחת מאלה:

¹ חוזר גמל 5/2003 - 27.5.2003: "משיכת כספים מקופת גמל לפיצויים על ידי מעביד", האתר המשפטי **מסבס**.

(א) הצהרתו כי עובדו חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים וכי הכספים שהופקדו בקופה אינם מיועדים גם לביטוח קצבה או שהם מיועדים גם לביטוח קצבה אך נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר, שיצרף המעביד, כי הם ניתנים להחזרה. המעביד יצרף להצהרה את התחייבותו לשיפוי קופת הגמל במידה והיא תחויב בתשלום פיצויי פיטורים לאותו עובד. ההתחייבות תחול גם על חליף המעביד.

(ב) פסק דין הצהרתי של בית הדין לעבודה המאשר כי העובד חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים, וכי הכספים שהופקדו בקופה אינם מיועדים גם לביטוח קצבה או שהם מיועדים גם לביטוח קצבה אך נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר, כי הם ניתנים להחזרה.

2. לפי פסק דין של בית הדין לעבודה המורה לקופה להחזיר כספים למעביד.

בענין **מקורות**, צויין שאין חולק שבמסגרת הסכם הפרישה הנתבעת הסדירה את נושא פיצויי הפיטורים ושילמה לתובע פיצויי פיטורים בשיעור 100% ואף נתנה לתובע זכויות עודפות. לפי ההלכה הפסוקה הכספים הצבורים בקופת הפיצויים הינם רכוש המעביד ומטרתם להבטיח כי העובד יקבל את פיצויי הפיטורים¹. מכאן שאין כל הצדקה להעברת כספים אשר נצברו בקופה זו, מעבר לשיעור פיצויי הפיטורים לו זכאי העובד, ככל שבקופה נצברו כספים מעבר לזכאות העובד.

כמו כן, בית הדין בענין **מקורות** השתכנע שהפרשת הנתבעת היא בגין רכיב פיצויי הפיטורים בלבד. משקיבל התובע את כל פיצויי הפיטורים לפי ההסכם שנחתם אתו, הרי שלא קמה לנתבעת חבות נוספת לתשלום פיצויי פיטורים. מכאן קיימת עילה להחזרת כספי פיצויי פיטורים שנתרו בקופה לידי המעביד² ואין ברישום על שם העובד כדי להצביע על זכאותו לקבל את הכספים³.

3. הנסיבות בהן יועברו כספים מקופת הפיצויים לעובד

3.1 דחיית מועד העברת הכספים לעובד למועד קרות "אירוע מזכה"

בפסק דין מקסים סדובסקי נ' ווישי ישראל בע"מ⁴ עמד בית הדין לעבודה על הדמיון בין סעיף 14 לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים וקבע שהמועד למשיכת כספים על ידי העובד כאשר חלים סעיף 14 והאישור הכללי, נדחה למועד קרות "אירוע מזכה". על הפרק עמדה שאלת פרשנותו של האישור הכללי שהוחל על פי סעיף 14 ולפיו הכספים אמנם משוריינים לעובד אולם זאת רק בקרות אירוע מזכה, כלומר, הרציונל הוא שהם מיועדים לתשלום פנסיה.

בין העובד למעביד נחתם הסכם עבודה שבו נקבע שהעובד יבוטח בקרן פנסיה מקיפה עתודות או מבטחים בביטוח מנהלים. כמו כן חל סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים ונחתם האישור הכללי בדבר תשלומי מעבידים לקרנות פנסיה ולקופת ביטוח במקום פיצויי פיטורים (להלן - **האישור הכללי**). סעיף 6 להסכם קבע שאם ימשוך העובד כספים מקופת הפנסיה שלא בשל אירוע מזכה, ותנאי העבודה בין העובד למעביד יסתיימו בנסיבות שאינן מזכות את העובד על פי חוק, לפיצויי פיטורים, כי אז יהיה המעביד זכאי לקבל החזר סכומים שהצטברו מהפקדות המעבידה בגין פיצויי פיטורים בתוספת הרווחים שנצברו.

המעסיקה הפרישה לקופת הפנסיה כלל פנסיה וגמל, מיטבית עתודות (להלן - **קרן הפנסיה**).

העובד התפטר ובקשתו מהמעביד לשחרר את כספי הפיצויים שהופקדו על שמו סורבה. המעבידה השיבה לעובד באמצעות עורך דינה כך: "מרשתי אינה זכאית לקבל בחזרה כיום

¹ דב"ע נג' 5-6 תפוזל תעשיות כימיות בע"מ נ' הקופה המרכזית לפיצויים שליד בנק לאומי בע"מ (4.11.93), פ"ד כו 244, 249; האתר המשפטי מסטקס.

² ע"ב (ב"ש) 2012/05 מכתשים מפעלים כימיים בע"מ נ' במנוקלר בנימין (13.1.09) (טרם פורסם).

³ ס"ע 10-04-33360 יערי נ' מקורות (6.1.11), האתר המשפטי מסטקס.

⁴ ס"ע 11-07-20853 מקסים סדובסקי נ' חברת ווישי ישראל בע"מ (1.9.13), האתר המשפטי מסטקס.

את הכספים שהופרשו עבור מרשך - אשר התפטר מעבודתו בשירותה, אולם היא עשויה להיות זכאית להם, אם מרשך ימשוך כספים מהקרן או הקופה שלא בשל 'אירוע מזכה'."

אם כך, המחלוקת נוגעת למועד זכאותו של העובד לקבלת כספי פיצויי הפיטורים שנצברו בקרן הפנסיה. האם כטענת התובע - בתום יחסי עובד מעסיק, או שמא כטענת הנתבעת - רק בקרות אירוע מזכה, קרי: נכות, מוות או יציאה לפנסיה. לפי טענת הנתבעת עד לקרות "אירוע מזכה" אמורים כספי הפיצויים להמשיך ולהיות מופקדים בקרן הפנסיה.

בית הדין האזורי לעבודה פסק שמכוח סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים פורסם האישור הכללי הקובע שכדי שתשלומי מעסיק יבואו במקום פיצויי פיטורים ייערך הסכם בין המעביד לעובד ובו ייקבע בין השאר:

"ויתור המעביד מראש על כל זכות שיכולה להיות לו להחזיר כספים מתוך תשלומיו, אלא אם כן נשללה זכות העובד לפיצויי פיטורים בפסק דין מכה סעיפים 16 או 17 לחוק ובמידה שנשללה או שהעובד משך כספים מקרן הפנסיה או מקופת הביטוח שלא בשל אירוע מזכה; לעניין זה, 'אירוע מזכה' - מוות, נכות או פרישה בגיל שישם או יותר".

מכאן, המעסיקה ויתרה על זכותה לפיצויי פיטורים שהפרישה לטובת העובד ובלבד שהעובד לא ימשוך את הכספים לפני קיומו של "אירוע מזכה". כלומר, המעסיקה אמנם אינה זכאית לקבל חזרה את הכספים שהפרישה במועד סיום יחסי העבודה, אולם היא עשויה להיות זכאית להם בבוא העת, אם התובע או שאירו ימשכו כספים מהקרן שלא בשל "אירוע מזכה", כהגדרתו בסעיף 2 לאישור הכללי. כל עוד לא קרה "אירוע מזכה" אין העובד זכאי למשוך את כספי פיצויי הפיטורים. הרציונל העומד בבסיס תנאי זה הוא עידוד העובד לחיסכון פנסיוני, שמא ימשוך את הכספים במועד מוקדם יותר ובהגיעו לגיל פנסיה ייוותר ללא הכנסה וללא מקורות מחיה.

יתירה מכך תקנה 66 לתקנון קרן הפנסיה קבעה שאם הופסקה עבודת העמית אצל המעביד בנסיבות שאינן מזכות בפיצויי פיטורים תחזיר הקרן למעסיק את הכספים שנוקפו ע"י הפיצויים על פי בקשתו בכתב וזאת, אם הוקנתה למעסיק הזכות לתבוע את החזר הכספים בהסכם העבודה החל אצל המעסיק או בהסכם שנערך בין המעסיק לבין העמית בכפוף להסדר התחיקתי. כלומר, המעסיקה היתה רשאית למשוך את רכיב הפיצויים של העובד, שכן הסכם העבודה מחיל את האישור הכללי וממילא מחיל את תנאי משיכת כספי הפיצויים בחזרה, אם הכספים יימשכו על ידי העובד שלא בשל אירוע מזכה. כך גם סעיף 6 להסכם העבודה. התוצאה היא אפוא שהעובד אינו זכאי בשלב זה לקבל את כספי פיצויי הפיטורים שהופקדו בקרן הפנסיה. למסקנה דומה אפשר להגיע למקרא סעיף 26(א) לחוק פיצויי פיטורים.

כבר נקבע בפסיקה שמטרת סעיף 26(א) להבטיח שהעובד או שאירו יקבלו פיצויי פיטורים המגיעים להם שעה שיהיה העובד זכאי להם וכי הכספים בקופה הם כספי המעביד והם משוריינים למטרה ספציפית ומוגדרת.¹

בסופו של דבר, בית הדין האזורי לעבודה דחה את התביעה וקבע שכספי הפיצויים יישארו בקופה עד לקיום "אירוע מזכה" כאמור באישור הכללי, ולפיו העובד יהיה זכאי לפנסיה כולל רכיב פיצויי פיטורים. אם העובד ימשוך כספים שלא בשל אירוע מזכה, יוחזרו כספי פיצויי הפיטורים המופקדים בקופה למעסיקה.

¹ דב"ע נג/5-תפזול תעשיות כימיות בע"מ נ' הקופה המרכזית לפיצויים שליד בנק לאומי בע"מ (4.11.93), פד"ע כו 244; האתר המשפטי מטסקס.

3.2 העברת כספים מקופת פיצויים לעובד בהיעדר "הסכם מפורש" המתיר למעסיק למשוך הכספים; משיכה מהקופה רק אם סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות הגמל מתיר זאת

בענין שרון מור נ' ג'י אנד בי מטענים¹ קיבלה העובדת ממעבידה פיצויי פיטורים בנסיבות שלא היו מגיעות לה פיצויי פיטורים, מאחר שלא חל סעיף 14 והאישור הכללי, אשר דוחה את מועד קבלת הכספים על ידי העובד לקרות "אירוע מזכה". כמו כן, הדבר קרה לאחר שהמעסיק כבר משך את כספי הפיצויים שבקופה לעצמו, כאשר לא ניתן היה להשיב את כספי הפיצויים לפוליסה. כספי פיצויי פיטורים מביטוח מנהלים שולמו לעובדת משום שלא היה "הסכם מפורש" שרק הוא מתיר למעסיק למשוך כספי פיצויים מהקופה לקצבה לפי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים.

לתובעת שהועסקה בנתבעת מעל לשנה היה ביטוח מנהלים בתכנית "מיטב" ובינה לבין המעביד לא נחתם כל הסכם עבודה המסדיר את תנאי העבודה של התובעת. לאחר התפטרותה סירב המעביד לשחרר את כספי הפיצויים לטובת התובעת ומשך אותם לעצמו.

התובעת טענה שלפי סעיף 23(א)(3)² לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), תשס"ה-2005 (להלן - חוק הפיקוח על קופות הגמל) ולפי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג-1963 (להלן - חוק פיצויי פיטורים), סכומים שהופרשו לביטוח שמטרתו קצבה, לא יוחזרו למעסיק, גם במקרה של התפטרות העובד, אם לא נקבע כך בהסכם קיבוצי או בהסכם אישי בין הצדדים. מאחר ובמקרה זה אין תחולה להסכם הקיבוצי ובין הצדדים אין הסכם המאפשר החזרת כספים, המעסיק לא היה רשאי למשוך את כספי הפיצויים מהקופה לקצבה. **אין זו פוליסה הונית, שאז אין תחולה לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, אלא קצבתית.**

אמנם סעיף 17ג לפוליסה מאפשר משיכת כספים על ידי המעסיק, אך זאת בכפוף לחוק פיצויי פיטורים ולהסדר התחיקתי, אשר שונה עם חקיקת חוק הפיקוח על קופות הגמל בשנת 2005. יתירה מזאת, תנאים כלליים של פוליסת ביטוח אינם מהווים "הסכם אחר" בין עובד למעביד כדרישת סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים.

הנתבעת טענה שלפי סעיף 16 לפוליסה המעבידה רשאית לפדות כספי פיצויים במקרה של התפטרות המבוטח. יש לפרש את המלים "כפוף לחוק פיצויי פיטורים" בסעיף 17ג לפוליסה כ"כפוף לזכאות לפיצויי פיטורים". כך או כך, סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים מתיר משיכת כספים במקרה של "הסכם אחר", כאשר אין מדובר בהכרח על הסכם אישי, כך שבמקרה זה חלים תנאי הפוליסה המאפשרים משיכת הכספים ע"י המעביד במקרה של התפטרות. מעבר לכך, אין תחולה רטרואקטיבית של חוק הפיקוח על קופות הגמל על מערכת חוזית זו.

בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב פסק שעל פי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים סכומים שהופקדו לקופה לקצבה עבור פיצויי פיטורים אינם ניתנים להחזרה לידיו, ללא תלות בנסיבות סיום העבודה בהתקיים התנאים הבאים במצטבר:

א. הסכום מיועד לביטוח קצבה (ולא בתכנית הונית);

ב. לא נקבע בהסכם קיבוצי או בהסכם אחר כי הסכומים ניתנים להעברה או להחזרה.

¹ ס"ע 18642-06-11 שרון מור נ' ג'י אנד בי מטענים (24.10.14), האתר המשפטי מסטקס.
² סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות גמל קובע:

"(א) משיכת כספים מקופת גמל לרבות קבלת קצבה מקופת גמל לקצבה, והעברת כספים מקופת גמל אחת לקופת גמל אחרת מחשבון אחד בקופת גמל לחשבון אחר וממסלול השקעה אחד בקופת גמל ממסלול השקעה אחר באותה קופה, תהיה כמפורט להלן, בלבד:

.....
(3) משיכה בידי מעביד של עמית-שכיר, של כספים שהפקיד בקופת גמל אישית לפיצויים או במרכיב הפיצויים בקופת גמל לקצבה, בכפוף להוראות סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ולהוראות לפי סעיף 14 לחוק האמור החלות עליו."

בפסק דין **שלומי שמאי נ' איתן ספקים**¹ אמר בית הדין האזורי לעבודה שהגיון ההוראה הוא להגן על זכויות שצבר העובד, שישמשו בבוא העת לתשלום קצבה בעתיד. בהתאם לכך יש לפרש את התנאי השני באופן דווקני כדרישה **להסכם מפורש** המורה על השבת סכומי הפיצויים, לרבות הוראה בעניין זה במסגרת הפוליסה.

מכאן, חרף התפטרות העובדת מעבודתה בנסיבות שאינן מזכות אותה בתשלום פיצויי פיטורים מלאים כחוק, לא נגזרת בהכרח המסקנה כי המעבידה היתה זכאית לפדות את ההפרשות בגין פיצויי פיטורים, אשר הופרשו בגינה לביטוח המנהלים, בהתקיים התנאים המצטברים בסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים.

התנאים במקרה זה התקיימו במלואם. התנאי הראשון התקיים מאחר שההפרשות נזקפו במלואן לתכנית קצבה ולא לתכנית הונית. באשר לתנאי השני יש צורך בהסכם מפורש שהכספים יוחזרו למעביד וכזה לא היה. **תנאי הפוליסה אינם בבחינת "הסכם אחר" לענין סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים**. צודק ב"כ התובעת שהמועד לבחינת תחולת החוק הוא מועד משיכת כספי הפיצויים בעת סיום עבודת התובעת. לכן יש להישמע לסעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות הגמל ולפיו תותר -

"משיכה בידי מעביד של עמית-שכיר, של כספים שהפקיד בקופת גמל אישית לפיצויים או במרכיב הפיצויים בקופת גמל לקצבה, **בכפוף להוראות סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים** ולהוראות לפי סעיף 14 לחוק האמור החלות עליו." (ההדגשה שלי - מ.כ.)

בית הדין לעבודה מסתמך גם על פסק דין **קקיאשוילי שבתאי נ' הוליס מטל אינדסטרי בע"מ**², אשר קבע בין השאר:

"...הוראת סעיף 26(א)(3) לחוק קופות הגמל [צריך להיות 23(א)(3) - מ.כ.] המאפשר משיכת כספים בידי מעביד, רק בתנאים המתאפשרים לפי סעיפים 14 ו-26 לחוק פיצויי פיטורים. מהוראת סעיף 26 [צריך להיות "סעיף 23" - מ.כ.] לחוק קופות הגמל עולה שכלל, כוונת המחוקק היא להגביל את אפשרות משיכת כספים על ידי מעביד כשמדובר בכספים אשר מיועדים גם לקצבה.

נעיר כי אנו מודעים לכך שסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים מאפשר משיכת כספים על ידי מעביד גם במקרה שבו הכספים מיועדים גם לביטוח קצבה, **אם יש הסכם שמאפשר זאת**. במקרה של התובע, אילו היה עדיין תוקף להוראות סעיף 11 להסכם הקיבוצי מיום 6/2/97, הרי שהיה הסכם קיבוצי המאפשר משיכת כספים בחזרה על ידי הנתבעת. אולם, לדעתנו, השילוב של הוראות סעיף 20(א) ו-26 לחוק קופות הגמל [צריך להיות "סעיף 23" - מ.כ.], עם סעיפים 14 ו-26 לחוק פיצויי פיטורים, מחייב את המסקנה שהסכם קיבוצי מיוחד שנערך עם קופת גמל מסוימת, אין די בו כדי לאפשר למעביד למשוך כספים מקופת הגמל כשממילא העובד רשאי להעביר בכל עת את הכספים לקופת גמל אחרת, שלמעביד אין עמה הסכם קיבוצי כאמור." (ההדגשות הוספו).

בית הדין לעבודה מסכם:

"בהעדר הסכם קיבוצי או הסכם מפורש אחר בין הצדדים, הנתבעת לא היתה רשאית למשוך בחזרה את כספי הפוליסה אשר נצברו לזכות התובעת בפוליסה מסוג "מיטב" למטרת קצבה".

התביעה בענין **שרון מור** התקבלה ונפסק שהמעסיקה תשלם לתובעת במישרין פיצוי כספי בסך 74,267 ₪ בצירוף הפרשי הצמדה וריבית מיום משיכת הכספים ב-2.2.11.

השאלה בקשר למשיכת כספי הפיצויים מקופה לקצבה היתה לוטה בערפל. כל עוד מדובר בכספי פיצויים כאשר לעובד אין זכות לפיצויי פיטורים לפי החוק, הנטיה היתה לראות את הכספים ככספי המעסיק. אולם משהשתלבו כספי הפיצויים בקופה לקצבה המגמה היא לראות את הכספים, בהתאם לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ככספי העובד.

¹ תע"א 11137/07 שלומי שמאי נ' איתן ספקים לבתי מרקחת בע"מ (20.6.12), האתר המשפטי מסטקס.
² תע"א 2416-09 קקיאשוילי שבתאי נ' הוליס מטל אינדסטרי בע"מ (8.8.11), האתר המשפטי מסטקס.

יש לאבחן בין פסק דין שרון מור בו זכתה העובדת לקבל פיצויי פיטורים לעומת פסק דין מקסים סדובסקי נ' חברת ווישי ישראל בע"מ¹, האתר המשפטי מסטקס, אשר בו לא זכה העובד לקבל פיצויי פיטורים, משום שעובדות המקרה היו שונות. שם המעביד טרם משך את כספי הפיצויים מקופת הפיצויים בעוד שבמקרה שרון מור המעביד כבר משך את כספי הפיצויים ולא ניתן היה להחזיר את הכספים לקופה. קרוב לוודאי, שאם בית הדין היה משוכנע שניתן היה, להחזיר את הכספים לקופה, היה מורה להחזירם לקופה.

3.3 גם עובד שהתפטר זכאי למשך כספים מקופת פיצויים

בפסק דין קקיאשוילי² פסק בית הדין האזורי לעבודה בנצרת שגם עובד שהתפטר זכאי לכספי הפיצויים שבקופת הפנסיה, על פי ההסכם הקיבוצי הכללי בדבר הנהגת פנסיה מקיפה בתעשייה.

הנתבעת, מפעל באזור התעשייה אלון תבור המעסיק כ-600 עובדים, חתמה על הסכם קיבוצי מיוחד עם ההסתדרות ועם מבטחים שנרשם אצל רשם ההסכמים הקיבוציים. התובע החל לעבוד במפעל מיום 8.12.02 כבקר איכות. כחודשיים לאחר תחילת העבודה קיבל התובע מהנתבעת הודעה בכתב בדבר פירוט תנאי העבודה.

לאור קשייה של המעסיקה קיצצה בהוצאות ועברה לשבוע של 5 ימים בני 8 שעות וביטלה את ימי שישי בהם העובדים היו זוכים לשכר שעות נוספות. בשל מצבו של התובע התחשבה בו המעסיקה, יחד מבין 600 עובדיה, וקבעה שבכל זאת יקבל 80% מתוספת שכר שעות נוספות שקוצצה. בשל קשייה הנמשכים של הנתבעת החליטה לקצץ את מכסת ימי העבודה לשבוע עבודה מקוצר של 4 ימים.

קיימת מחלוקת עובדתית אם המעבידה מסרה לתובע לפני 1.3.09 כי יש לצמצם את שבוע העבודה לארבעה ימי עבודה. לפי גרסת התובע הודע לו על כך ולכן החל לחפש מקום עבודה אחר, ואילו המעסיקה מכחישה זאת. בית הדין התרשם שהתובע קיבל מידע על קיצור שבוע העבודה מבעוד מועד ואז החל לחפש מקום עבודה חדש ובשל כך החליט להתפטר. במכתב ההתפטרות מיום 1.3.09 קצב את מועד עזיבתו ליום 31.3.09, לאחר חלוף 30 ימי הודעה מוקדמת ממכתב ההתפטרות.

ביום 9.4.09 שלחה הנתבעת הודעה למבטחים ובו אישרה שאין לה התנגדות לשחרר את חלק התגמולים לפקודת התובע, אך ביקשה לקבל זיכוי על חלק הפיצויים בטענה שאינם מגיעים לתובע. בהודעה שניה הבהירה הנתבעת שהתובע הפסיק את עבודתו בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים והתחייבה לשפות את מבטחים על כל מה שמבטחים יחוייבו לשלם לתובע בקשר לכספי הפיצויים. ביום 9.4.09 הגיע התובע לנתבעת לקבל את תלוש השכר האחרון ונתבקש לחתום, ואף חתם, על מסמך שכותרתו "כתב קבלה והודעת סילוק", מבלי להבין שהוא מוותר על פיצויי הפיטורים.

בית הדין האזורי לעבודה בנצרת קבע שהתובע אינו זכאי לפיצויי פיטורים לפי סעיף 11(א) בשל הרעה מוחשית. על פי ההלכה אם מדובר בענין שהמעביד יכול לשנותו היה על העובד לתת למעביד התראה בדבר הכוונה להתפטר ולאפשר למעסיק לתקן את המצב. אף שהתובע נתן הודעה מוקדמת, הוא לא התרה בו שבכוונתו להתפטר בשל הרעה מוחשית בתנאי העבודה.

באשר לכספי הפרשה לפיצויים במבטחים הגיע בית הדין למסקנה שההסכם הקיבוצי הכללי בדבר הנהגת פנסיה מקיפה בתעשייה חל על הצדדים. על פיו אפשרות המעסיק

¹ ס"ע 20853-07-11 מקסים סדובסקי נ' חברת ווישי ישראל בע"מ (1.9.13), האתר המשפטי מסטקס.
² תע"א 2416-09 קקיאשוילי שבתאי נ' הוליס מטל אינדסטרי בע"מ (8.8.11), האתר המשפטי מסטקס.

למשוך את כספי הפיצויים בחזרה מקרן הפנסיה קיימת רק בהתקיים שלושת התנאים המצטברים הבאים:

- א. העובד אינו זכאי לפיצויי פיטורים (מתקיים במקרה שלפנינו);
- ב. העובד הפסיק את חברותו בקרן הפנסיה;
- ג. העובד משך כספים לפני שהתקיים אירוע מזכה.

שני התנאים האחרונים לא התקיימו אצל הנתבעת, כך שהיא לא היתה רשאית למשוך בחזרה את כספי הפיצויים ממבטחים.

בנוסף, היו שינויים בחקיקה המחזקים תוצאה זו. בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 (להלן – **חוק הפיקוח על קופות הגמל**) סעיף 20(א) קובע את זכאותו של העובד לבחור כל קופת גמל (אותו סוג קופה) לפי רצונו, ללא תלות בקופת הגמל שמעבידו התקשר עמה. מכאן, שהתובע יכול היה להודיע לנתבעת לאחר חקיקת חוק קופות הגמל שהוא עוזב את מבטחים ובוחר בקופת גמל אחרת. אילו היה נוהג כך, הרי שכספיו היו מועברים לאותה קופה. בנסיבות אלו, קופת הגמל החדשה לא היתה קשורה להסכם הקיבוצי המיוחד מיום 6.2.97 שהנתבעת חתמה עליו עם מבטחים ולנתבעת לא היתה זכאות למשוך את כספי הפיצויים בחזרה מקופת הגמל החדשה, ללא הסכם קיבוצי כאמור המאפשר זאת. אין זה סביר שרק משום שהעובד השאיר את הכספים במבטחים תאפשר לנתבעת למשוך ממבטחים את כספי הפיצויים. לפיכך, אין עוד תוקף להוראה בדבר משיכת כספי הפיצויים על ידי הנתבעת מכוח ההסכם הקיבוצי המיוחד מיום 6.2.97.

הוראה זו משתלבת היטב עם סעיף 23(א)(3) לחוק קופות הגמל המאפשר משיכת כספים בידי מעביד רק בתנאים המתאפשרים לפי סעיפים 14 ו-26 לחוק פיצויי פיטורים.

מאחר שלבית הדין לא ידוע אם מבטחים החזירה לנתבעת את כספי הפיצויים של התובע אם לא, הגיע לתוצאה שלהלן:

א. אם כספי הפיצויים נותרו עדיין במבטחים, יהיה על המעסיקה להימנע ממשיכתם ולהודיע למבטחים שלא תעביר למעסיקה את הכספים האמורים, **כספים שיישארו במבטחים לטובת התובע והם באים במקום פיצויי הפיטורים.**

ב. אם כספי הפיצויים כבר הוחזרו לנתבעת על ידי מבטחים, יהיה על הנתבעת להעביר כספים אלה לתובע, כתשלום של פיצויי פיטורים, כשהם נושאים הפרשי הצמדה וריבית החל מהיום שבו הנתבעת קיבלה ממבטחים.

כזכור, בפסק דין **שרון מור נ' ג'י אנד בי מטענים**¹ נקבע שרק "הסכם מפורש" יכול להתיר למעביד למשוך כספי פיצויים מקופה לקצבה לפי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים. במקרה הנ"ל אפשר אמנם סעיף 17 לפוליסה משיכת כספים על ידי המעביד אולם זאת בכפוף לחוק פיצויי פיטורים ולהסדר התחיקתי, אשר שונה עם חקיקת חוק הפיקוח על קופות הגמל בשנת 2005.

סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות הגמל מתיר:

"(3) משיכה בידי מעביד של עמית-שכיר, של כספים שהפקיד בקופת גמל אישית לפיצויים או במרכיב הפיצויים בקופת גמל לקצבה, בכפוף להוראות סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ולהוראות לפי סעיף 14 לחוק האמור החלות עליו."

כלומר, גם סעיף זה מסייג את משיכת הכספים על ידי המעביד תוך הפניה לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים. **במקרה זה המעביד משך את הכספים מביטוח המנהלים ולכן נצטווה על ידי בית הדין לשלם לעובד פיצויי פיטורים.**

¹ ס"ע 18642-06-11 שרון מור נ' ג'י אנד בי מטענים (24.10.14), האתר המשפטי מסטקס.

נראה, שמועד משיכת הכספים במקרה שנאסר על המעביד למשוך את כספי הפיצויים נדחה בדרך כלל עד למועד הפרישה, אלא אם כן המעביד כבר משך את הכספים מקופת הפנסיה ועליו להחזירם לעובד מייד.

4. צו ההרחבה לפנסיה חובה

סעיף 8 לצו הרחבה (נוסח משולב) לפנסיה חובה (להלן – **צו ההרחבה**) עוסק בזכות העובד למשוך את הכספים שנצברו ברכיב הפיצויים וקובע:

"8. ההפקדות ותשלומי המעביד עבור רכיב פיצויי הפיטורים בהתאם לאמור בסעיף 7 לעיל, לא ניתנות להחזרה למעביד, למעט במקרה שבו העובד משך כספים מקופת הגמל לפני שקמה לו או לשאיריו זכאות לקבלת כספים מקופת הגמל לפי תקנונה בשל אירוע מזכה בלבד. **'אירוע מזכה'** - מוות, נכות או פרישה בגיל 60 ויותר, ולמעט אם נשללה זכות העובד לפיצויי פיטורים בפסק דין מכוח סעיפים 16 ו-17 לחוק פיצויי פיטורים."

עניינו הרואות שצו ההרחבה קובע סעיף מפורש על איסור החזרת הכספים למעסיק, אלא אם כן נוצרו נסיבות מיוחדות, שבהן משך העובד כספים מקופת הגמל לפני שקמה לו זכות לקבל כספים בשל "אירוע מזכה", וכן מקרה בו נשללה זכות העובד לפיצויי פיטורים בפסק דין מכוח סעיפים 16 ו-17 לחוק פיצויי פיטורים.

דמיון רב קיים בין סעיף 8 לצו ההרחבה לבין סעיף הויתור ב"אישור הכללי בדבר תשלומי מעבידים לקרן פנסיה ולקופת ביטוח במקום פיצויי פיטורים". נוסחו של סעיף הויתור באישור הכללי הוא כדלקמן (הקטע מסומן בקו):

"(2) לא יאוחר משלושה חודשים מתחילת ביצוע תשלומי המעביד נערך הסכם בכתב בין המעביד לבין העובד ובו -

(א) הסכמת העובד להסדר לפי אישור זה בנוסח המפרט את תשלומי המעביד ואת קרן הפנסיה וקופת הביטוח, לפי הענין; בהסכם האמור ייכלל גם נוסחו של אישור זה;

(ב) ויתור המעביד מראש על כל זכות שיכולה להיות לו להחזיר כספים מתוך תשלומיו, **אלא אם כן נשללה זכות העובד לפיצויי פיטורים בפסק דין מכוח סעיפים 16 או 17 לחוק ובמידה שנשללה, או שהעובד משך כספים מקרן הפנסיה או מקופת הביטוח שלא בשל אירוע מזכה; לענין זה, "אירוע מזכה" - מוות, נכות או פרישה בגיל שישים או יותר.**"

"אירוע מזכה" מוגדר באופן דומה בצו ההרחבה ובאישור הכללי כמצב דברים שמקנה לעובד זכות למשוך כספים וכולל בתוכו מקרה של מוות, או מקרה של נכות, או פרישה בגיל 60 ויותר.

סעיפים 16 ו-17 לחוק פיצויי פיטורים מוזכרים הן בצו ההרחבה והן באישור הכללי. בהתקיימם מותר יהיה למעסיק למשוך את רכיב הפיצויים שבקופת הפנסיה. סעיפים 16 ו-17 קובעים:

"16. פיטורים ללא פיצויים מכוח הסכם קיבוצי

לא יהיה עובד זכאי לפיצויים או יהיה זכאי לפיצויים חלקיים בלבד, הכל לפי הענין, אם פוטר בנסיבות, שעל פי הסכם קיבוצי החל על המעסיק והעובד - ובאין הסכם כזה, על פי ההסכם הקיבוצי החל על המספר הגדול ביותר של העובדים באותו ענף - מצדיקות פיטורים ללא-פיצויים או בפיצויים חלקיים בלבד.

¹ תחולה מיום 19.9.99 (י"פ 4803 התש"ס 19.9.99, 5).

17. פיטורים ללא פיצויים מכוח פסק דין

בענף העבודה שאין בו הסכם קיבוצי, רשאי בית הדין האזורי לעבודה לקבוע שפיטוריו של עובד היו בנסיבות המצדיקות פיטורים ללא-פיצויים או בפיצויים חלקיים שיקבע; בדונו בענין זה יונחה בית הדין האזורי לעבודה על פי הכללים שבהסכם הקיבוצי החל על המספר הגדול ביותר של עובדים."

סעיף 16 לחוק פיצויי פיטורים קובע הוראות בעניין תשלום פיטורים ללא תשלום פיצויי פיטורים כאשר ההסכם הקיבוצי החל מסדיר זאת, או כאשר מאמצים את ההסכם הקיבוצי החל על המספר הגדול ביותר של העובדים בענף, אשר מצדיק פיטורים ללא תשלום פיצויי פיטורים. לעומת זאת, סעיף 17 לחוק פיצויי פיטורים קובע הוראות בדבר פיטורים ללא תשלום פיצויי פיטורים כאשר אין הסכם קיבוצי, ואז בית הדין לעבודה מתערב בדבר.

בסעיף 53 לתקנון עבודה על פי הסכם קיבוצי כללי שבין התאחדות התעשיינים לבין ההסתדרות הכללית נקבעו כללים לגבי נסיבות פיטורים שבהן אין המעסיק חייב לשלם פיצויי פיטורים או שהוא חייב בתשלום חלקי בגינם. להלן סעיף 53 לתקנון העבודה:

"53. עשה עובד אחת מאלו:

- א. הפר משמעת באופן חמור;
- ב. גרם להכאות במפעל שתוצאותיהן חמורות;
- ג. גנב, מעל או חיבל במהלך התקין של העבודה;
- ד. קלקל חומרים, מכשירים או מכונות במזיד;
- ה. בזבז חומרים בזדון;
- ו. מסר סודות המפעל (ראה סעיף 31 לעיל);
- ז. עישן במפעל או בחלק ממנו בו העישון קשור בסכנה והודע על כך לעובדים;
- ח. עבד במקום אחר ללא קבלת רשות מאת ההנהלה ויש בכך משום גרימת נזק למפעל;
- ט. עבד במקום אחר בתקופה בה נעדר מהעבודה מחמת מחלה או תאונה;
- י. עבר עבירה פלילית חמורה.

יהיה צפוי:

- א. להפסקת עבודה זמנית ממושכת ללא תשלום;
- ב. לפיטורים ללא הודעה מוקדמת ו/או שלילה חלקית של פיצויי פיטורים;
- ג. לפיטורים ללא הודעה מוקדמת וללא פיצויי פיטורים."

סעיף 7 לצו ההרחבה מכפיף את ההפקדה לקופת הפנסיה במקום פיצויי פיטורים לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים אולם מכפיף את ההוראה לסעיף 8 לחוק פיצויי פיטורים.

"7. תשלום לקרן ו/או לקופת ביטוח במקום פיצויי פיטורים

בכפוף לאמור בסעיף 8 להלן, תשלומי המעביד לפי צו זה לפיצויי פיטורים בשיעורים המפורטים בטבלה שבסעיף 6ד' לעיל (בטור "פיצויי פיטורים") יבואו במקום תשלום פיצויי פיטורים בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים, בגין השכר, הרכיבים, התקופות והשיעורים בגינם נעשתה ההפרשה בלבד; אין באמור בסעיף זה כדי לפגוע ו/או לגרוע מזכותו של עובד לתשלום פיצויי פיטורים בגין שכר ו/או רכיבים ו/או תקופות ו/או שיעורים אשר בגינם לא בוצעו הפרשות לפיצויי פיטורים."

הנה כי כן, בכל אחד מארבעת המקרים אשר מוחרגים מחובת החזרה למעביד של סכום שנצברו בקופת הפנסיה בגין רכיב הפיצויים רשאי המעסיק למשוך את הכספים.

5. חובת הזהירות המוטלת על קופת הפנסיה לפני שחרור כספי הפיצויים למעסיק

בפסק דין הפניקס¹ חוייבה הקופה לשלם כספי פיצויים לעובדת אף שכבר שחררה למעסיק את כספי הפיצויים ברשלנותה.

טובה אפק היתה מבוטחת בפניקס בפוליסה לביטוח מנהלים כאשר בעלת הפוליסה, חברת "חיי שרה בע"מ", אשר מנהלת בית אבות, היתה מעסיקתה (להלן – המעסיקה). היא היתה מנהלת ובעלת 42% מהמניות יחד עם בעלה. ביום 30.6.02 פוטרה מעבודתה והגישה למעסיקה דרישה לתשלום פיצויי פיטורים ומשזו לא נענתה תבעה אותה בבית הדין לעבודה כאשר מנגד הגישה המעסיקה תביעה שכנגד בגין הפרת אמונים בשל הטבות שכר חריגות ללא אישור הדירקטוריון והאסיפה הכללית.

ביום 17.12.02 פנתה לפניקס חברה קשורה בשם דומה "בית אבות חיי שרה בע"מ", שאיננה בעלת הפוליסה וביקשה שכספי הפיצויים שזקפו אצלה בגין עבודתה של טובה אפק יוחזרו למעסיקה היות וטובה אפק אינה זכאית לפיצויי פיטורים. לבקשה צירפה טופס הצהרה וסעיף שיפוי, שלפיו במקרה של דרישת פיצויים מהעובדת או מרשות כלשהי תהיה החברה אחראית לתשלום מבחינה משפטית וכספית. הפניקס מילאה את הדרישה והעבירה את הכספים למעסיקה. דא עקא, שביום 13.2.08 דחה בית הדין לעבודה את טענת המעסיקה בדבר הפרת אמונים תוך אישור הטבות השכר שמשכה ומשכך קבע שמגיעים לה פיצויי פיטורים.

עם קבלת התשובה ביקשה טובה אפק לפדות את הפוליסה, אולם הפניקס הודיעה לה שכבר החזירה את הכספים למעסיקה וכי עליה לפנות אל המעסיקה כדי לקבלם. בינתיים המעסיקה פשטה רגל ולא ניתן להפעיל נגדה את סעיף השיפוי. משכך, התלוננה טובה אפק נגד הפניקס למשרד האוצר אגף שוק ההון ביטוח וחסכון על כך שהעבירה כספים למעסיקה ללא צירוף המסמכים המתחייבים בחוק ולא הודיעה לה על העברת הכספים למעסיקה.

המפקח על הביטוח החליט ביום 28.3.12 שעל הפניקס לשלם לטובה אפק את כספי הפיצויים שנצברו לטובתה בפוליסה למרות שכבר העבירה את מלוא הכספים למעסיקה. על החלטת המפקח על הביטוח הוגש ערעור. לפי טענת המתלוננת אסור היה לפניקס להעביר את כספי הפיצויים למעסיקה, אלא אם ניתן היה לקבוע כבר בעת ההעברה כי העובדת אינה זכאית לפיצויים אולם שאלת הזכאות טרם הוכרעה. היה עליה להמתין להכרעת הדין ולא לפעול על דעת עצמה.

אף שחוזר גמל 2005/3 אשר מבהיר מתי מותר להחזיר כספים למעסיק נכנס לתוקף לאחר האירועים הנ"ל היו מוטלות על הפניקס חובות כלליות של תום לב, נאמנות וזהירות גם לפני כן. הנזק החמור שעלול להיגרם למבוטח מהחזרת כספי הפיצויים למעסיק חייב כי הפניקס תנקוט במשנה זהירות לפני החזרת הכספים. לכן היה עליה לידע את העובדת על כך. כמו כן, הפניקס לא ביררה אם יש בסיס כלשהו לטענות המעסיקה שטובה אפק אינה זכאית לפיצויי פיטורים והסתמכה רק על כתב השיפוי, באופן שנטלה סיכון שאם בסופו של יום יתברר כי העובדת תהיה זכאית לפיצויי הפיטורים אזי תיאלץ לשלם לה את הכספים ותפעיל את סעיף השיפוי.

בית המשפט אמר:

"בעשותה כך, פעלה המערערת בניגוד להוראות הברורות של סעיף 26(א)(1) לחוק פיצויי פיטורים, בו נקבע כי סכומים ששולמו לקופת גמל לתשלום פיצויי פיטורים, אינם ניתנים להחזרה, להעברה

¹ עש"א 23659-05-12 הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' מ"י באמצעות משרד האוצר אגף שוק ההון ביטוח וחסכון (12.9.13), האתר המשפטי מטסקס.

לשעבוד או לעיקול; הוראה זו לא תחול על סכום ששולם או הופקד כאמור בעד עובד שבינתיים חדל לעבוד בנסיבות שאינן מזכות אותו בפיצויי פיטורים."

הידיעה על המחלוקת הקיימת בין המעסיקה לבין העובדת היתה צריכה להדליק אצל הפניקס נורת אזהרה שיש לנהוג משנה זהירות. לא הובאה עדות שהעובדת כבר קיבלה את הפיצויים בדרך אחרת וגם אם כן, אין זה נושא המחלוקת וניתן להגיש תביעה נפרדת נגדה בשל כך.

פסק דין זה ממחיש את חובת הזהירות הנדרשת מקופת הפנסייה לפני שהיא משחררת כסף למעביד ומפרט אילו בדיקות עליה לבצע לפני שחרור הכספים.

6. טבלת השוואה בין פסקי הדין שעסקו בסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים

מספר הליך ובית הדין לעבודה	שם פסק הדין	תאריך	החלטה שניתנה
ס"ע 11-07-36156 בבית"ד האזורי לעבודה בנצרת	מקורות	1.4.12	לאחר ששולמו פיצויי פיטורים לעובד, יתרת הכספים בקופת הפיצויים שייכת למעביד.
ס"ע 11-07-20853 בבית"ד האזורי לעבודה בת"א	סדובסקי נ' ווישי ישראל	1.9.13	המועד למשיכת כספים על ידי העובד כאשר חלים סעיף 14 והאישור הכללי, נדחה למועד קרות "אירוע מזכה". כלומר, הכספים לא יוחזרו למעסיק, אולם גם לא יינתנו לעובד בשלב זה, אלא בשלב מאוחר יותר, כאמור.
ס"ע 11-06-18642 בבית"ד האזורי לעבודה בת"א	שרון מור נ' גיי אנד בי מטענים	24.10.14	כספי פיצויי פיטורים מביטוח מנהלים שולמו לעובדת משום שלא היה "הסכם מפורש" שרק הוא מתיר למעביד למשוך כספי פיצויים מהקופה לקצבה לפי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים. זאת, חרף התפטרות העובדת.
תע"א 11137/07 בבית"ד האזורי לעבודה בת"א	שלומי שמאי נ' איתן ספקים	20.6.12	הסכומים שהופקדו בגין פיצויי פיטורים שאינם מיועדים לתשלום קצבה יוחזרו למעסיקה ככל שאין הוראה נוגדת בפוליסת הביטוח המהווה חלק מן ההסכם בין הצדדים.
תע"א 11137/07 בבית"ד האזורי לעבודה בת"א	קקיאשוילי שבתאי נ' הוליס מטל אינדסטרי בע"מ	8.8.11	גם עובד שהתפטר זכאי לכספי הפיצויים שבקופת הפנסייה, על פי ההסכם הקיבוצי הכללי בדבר הנהגת פנסייה מקיפה בתעשייה. במקרה זה המעביד משך את הכספים מביטוח המנהלים ולכן נצטווה על ידי בית הדין לשלם לעובד פיצויי פיטורים.
עש"א 12-05-23659 בבית המשפט המחוזי בירושלים	הפניקס נ' אגף שוק ההון ביטוח וחסכון	12.9.13	חובת הזהירות המוטלת על קופת הפנסייה לפני שחרור כספי הפיצויים למעסיק. הקופה חוייבה לשלם כספי פיצויים לעובדת אף שכבר שחררה למעסיק את כספי הפיצויים ברשלנותה.

7. סיכום

סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים שנוסחו מעורפל מקריאה ראשונה נזקק לפרשנות בתי הדין לעבודה כדי להבהירו. הסעיף מדבר על "סכומים משוריינים" של רכיב הפיצויים בקופת הפנסייה שברוב רובם של המקרים יהיו שייכים לעובד ולא למעסיק.

לא רק פרשנות בתי הדין לעבודה גרמה לפרשנות זו לפיה זכותו של העובד למשוך את הכספים גוברת על זכות המעביד, אלא גם הוראות חקיקה מפורשות:

- א. נוסחו של סעיף 26, אשר הורחב בשנת 1973;
- ב. חוזר גמל 5/2003 מיום 27.5.03, אשר הבהיר מהן הנסיבות בהן רשאי המעסיק למשוך את כספי רכיב הפיצויים שבקופת הפנסייה.

ג. האישור הכללי בדבר תשלומי מעבידים לקרנות פנסיה ולקופת ביטוח במקום פיצויי פיטורים. ההסכם מכוח האישור הכללי קובע שאם ימשוך העובד כספים מקופת הפנסיה שלא בשל "אירוע מזכה", ותנאי העבודה בין העובד למעביד יסתיימו בנסיבות שאינן מזכות את העובד על פי חוק, לפיצויי פיטורים, כי אז יהיה המעביד זכאי לקבל החזר סכומים שהצטברו מהפקדות המעבידה בגין פיצויי פיטורים בתוספת הרווחים שנצברו. ד. צו הרחבה לפנסיה חובה במשק בסעיף 8 שבו דומה להוראת הויתור שבהוראות ההסכם על פי האישור הכללי לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים.

ה. סעיף 23(א)(3)¹ לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), תשס"ה-2005 (להלן - **חוק הפיקוח על קופות הגמל**) מכפיף את משיכת הכספים מרכיב הפיצויים בקופת פנסיה לסעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג-1963 (להלן - **חוק פיצויי פיטורים**). סכומים שהופרשו לביטוח שמטרתו קצבה, לא יוחזרו למעסיק, גם במקרה של התפטרות העובד, אם לא נקבע כך בהסכם קיבוצי או בהסכם אישי בין הצדדים.

בתי הדין לעבודה דנו בסוגיות מיוחדות שעלו סביב סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ופסקו: בפסק דין **מקורות** נקבע שלאחר ששולמו פיצויי פיטורים לעובד, יתרת הכספים בקופת הפיצויים שייכת למעביד.

בפסק דין **סדובסקי נ' ווישיי ישראל** נקבע שהמועד למשיכת כספים על ידי העובד כאשר חלים סעיף 14 והאישור הכללי, נדחה למועד קרות "אירוע מזכה". כלומר, הכספים לא יוחזרו למעסיק, אולם גם לא יינתנו לעובד בשלב זה, אלא בשלב מאוחר יותר, כאמור.

בפסק דין **שרון מור נ' ג'י אנד בי מטענים** נקבע שכספי פיצויי פיטורים מביטוח מנהלים שולמו לעובדת משום שלא היה "הסכם מפורש" שרק הוא מתיר למעביד למשוך כספי פיצויים מהקופה לקצבה לפי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים. זאת, חרף התפטרות העובדת.

בפסק דין **שלומי שמאי נ' איתן ספקים** נקבע שהסכומים שהופקדו בגין פיצויי פיטורים שאינם מיועדים לתשלום קצבה יוחזרו למעסיקה ככל שאין הוראה נוגדת בפוליסת הביטוח המהווה חלק מן ההסכם בין הצדדים.

בפסק דין **קקיאשוילי שבתאי נ' הוליס מטל אינדסטרי בע"מ** נקבע שגם עובד שהתפטר זכאי לכספי הפיצויים שבקופת הפנסיה, על פי ההסכם הקיבוצי הכללי בדבר הנהגת פנסיה מקיפה בתעשייה.

בפסק דין **הפניקס נ' אגף שוק ההון ביטוח וחיסכון** משך המעסיק את הכספים מביטוח המנהלים ולכן נצטווה על ידי בית הדין לשלם לעובד פיצויי פיטורים. חובת זהירות מוטלת על קופת הפנסיה לפני שחרור כספי הפיצויים למעסיק. במקרה זה חוייבה הקופה לשלם כספי פיצויים לעובדת אף שכבר שחררה למעסיק קודם לכן את כספי הפיצויים ברשלנותה.

עינינו הרואות, שאט אט כרסם המחוקק והפסיקה באפשרות להחזיר כספים מרכיב הפיצויים בקופת הפנסיה למעסיק.

צו ההרחבה משנת 2008 רוקן מתוכנה את האפשרות להחזיר כספים למעסיק, אלא בנסיבות חריגות כאמור. משכך, הפסיקה המתירה להחזיר כספים למעסיק רלוונטית רק לכספים עליהם לא חל סעיף 26 ו/או צו ההרחבה.

¹ סעיף 23(א)(3) לחוק הפיקוח על קופות גמל קובע:

"(א) משיכת כספים מקופת גמל לרבות קצבה מקופת גמל לקצבה, והעברת כספים מקופת גמל אחת לקופת גמל אחרת מחשבון אחד בקופת גמל לחשבון אחר וממסלול השקעה אחד בקופת גמל מסלולית למסלול השקעה אחר באותה קופה, תהיה כמפורט להלן, בלבד:

.....
(3) משיכה בידי מעביד של עמית-שכיר, של כספים שהפקיד בקופת גמל אישית לפיצויים או במרכיב הפיצויים בקופת גמל לקצבה, בכפוף להוראות סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים ולהוראות לפי סעיף 14 לחוק האמור החלות עליו."

המכון למסים ולייעוץ כלכלי בע"מ ©